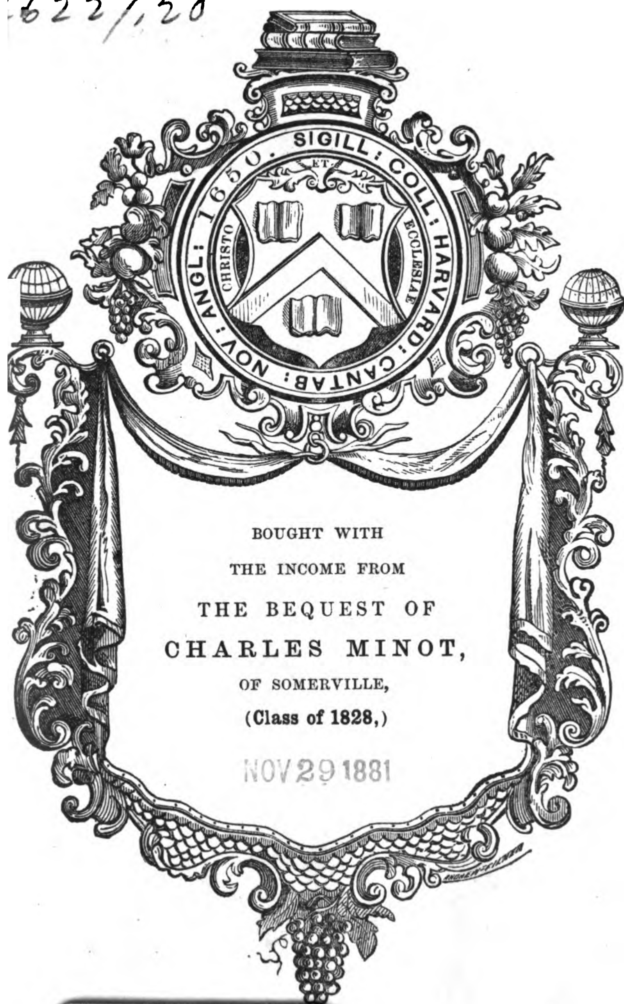

3 2044 012 577


SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650.
CHRISTO ET ECCLESIAE

BALADE

POPULARE ROMÂNE,

adunate

de

MIRONU POMPILIU.



IASSI 1870.
Tipografia Societății Junimea.

Dedicațiune

Societăților literare a Studenților Români
de peste Carpați.

PREFAŢĂ.

O naţie căndu se treqesce din adănca sa amorţală seculară, şi deschide ochii lăncediţi la binefăcătoarea lumină a stelei sale reapărute, inainte de toate trebuie să caute, unde se află, să'şi amintească de unde s'a pomenitu acolo, prin ce imprejurări şi desastre a purtat'o destinul şi'n fine să pătrundă cu privirea până in fundul sufletului sĕu propriu, cu scopu de-a lua cunoscinţe despre afecţiunile, dorurile, suvenirile şi speranţele, c'unu cuvĕntu despre intreaga comoară de simţiri şi impresiuni, grămădite in inima ei. Ajunsă a posede o adevĕrată şi lămurită cunoscinţă despre ceia, ce constitue fiinţa ei reintinerindă, o aseminea naţie va fi in stare a păşi

cu siguranță, fără nici o șovăire, pe calea progresului ș'a culturei umane.

Fără această temelie construită din elementul sĕu propriu, unu poporu va rĕmănea incapabilu de-o desvoltare fericită, și va fi menitu a muri fără a'și ajunge viitorul, la care aspiră.

Celu mai eminentu și mai infatigabilu bărbatu dintre căți s'au găndițu seriosu la această imprejurare de cea mai inaltă considerație in viața unui poporu, carele cu atăta perseveranță și nedumerire s'a truditu a pune o basă neclintită literaturei noastre, — este genialul nostru poetu D. V. Alexandri. Cartea D-sale, cuprindĕtoare de cele mai frumoase creații poetice, ce este in stare a produce fantasia și inima unui poporu, este unu monumentu nemuritoru de frumosu, sublimu, patrioticu și săntu.

D. Alexandri a făcutu multu, foarte multu. Dar baia, in care a muncitu dĕnsul, din sinul căreia a scosu la lumină strălucitoarele comori, este incă plină de bogăție necalcu-

labilă. Aceasta bogăţie neesploatată este aproape a fi inăbuşită şi nimicită de straturi şi pături nouă, ce din ḑi in ḑi se imbulḑescu mai tare asupra ei. Este dar cea mai principală datorie a noastră, a intra cu insufleţire in această baie şi a lucra cu persistenţă pentru a scăpa de noianul peirei minunatele tesaure, ascunse in ea.

Mulţămită geniului poporului romănu, nobila iniţiativă a D. Alexandri, este imbrăţoşată de-unu timpu in coace de-o mare parte de tineri din toate provinciile Daciei. Acestu faptu măreţu nu poate să nu umplă de bucurie şi de aspiraţii fericite sufletul fiecărui Romănu. Pe pedestalul acestor colecţii abundante in izvoare nesecate de idei mari, imagini incăntătoare şi de poesie adevĕrată, literatura noastră cultă va străluci odată cu o eternă lumină şi genii sĕi nemuritori voru reflecta prin secoli mărirea şi lauda ei.

Cu căţiva ani inainte de asta, am prinsu şi eu a mĕ interesa de acestu faptu impor-

tantu, ş'am ajunsu a forma o considerabilă colecţie de doine, balade, hore, basme etc.

Cu sprijinul societăţei „Junimea," reuşii a tipări de o camdată o mică broşură de balade, pe care o 'nchinu pe altarul naţiei ca cea mai dreaptă deestre a ei, moştenită de la strămoşi.

Patria acestei modeste colecţii este valea Crişului Negru, situată la poalele munţilor apuseni ai Transilvaniei, de către Ungaria, şi teritoriul mărginaşu cu munţii României, in scaunul Sibiului. Anume baladele: *Marcu şi Turcu*, *Nevasta fugită*, *Fata Ghinerarului*, *Ionu Bradu şi soro-sa*, *Gheorghe, Giurgiu*, *Niţă şi Petru Banului*, *Stanciu şi Vochiţa* şi *Ana Ardeleana*, s'au culesu in Gura Riului, unu satu aproape de Săbiu; ear celelalte in Steiu, unu micu satu lăngă riul Crişul Negru.

Incheiu această prefaţă, invităndu pre toţi aceia, cari vinu in contactu cu poporul, să-şi deie puţină osteneală şi se insemne totu ce audu din gura lui interesantu şi caracteris-

ticu, de oare-ce numai printr'unu concursu numerosu se voru putea feri de peire toate formele de manifestare a individualităţei sale.

Mironu Pompiliu.

TABLA MATERIEI.

BALADE POPULARE ROMÂNE.

BRADUL.

Leagănă-se bradu 'n codru
Ca şi frunḑuliţa 'n plopŭ,[1])
Fără vĕntu, fără recóre,
Fără nici unu picu de bóre.
„—Bradule, brăduţu de jale,
Ce te legeni aşa tare,
Fără bóre, fără vĕntu,
Cu crengile la pămĕntu?!
„—Da cum nu m'oiu legăna
Şi căndu vĕntul n'a sufla,
Căndu o veste mi-o sósitu,
Că spre mine s'oru pornitu
Trei meşteri cu trei topoare,
Pre mine să mĕ doboare,
Şi să mĕ dărăburească[2])
Şi din mine să ciópléască
Lemne lungi
In patru dungi,
Şi uşiţă
La temniţă,

Şi roşteie[3]) la pivniţă,
Ş'acolò mi-a merge reu,
Căci amaru de capul meu,
N'oiu avè hodină eu
De zuraiul ferelor,
De plănsul nevestelor,
De gelea feciorilor,
De plănsul surorilor,
De dorul voinicilor,
De plănsul drăguţelor.

Todoriţa şi Moşneagul.

Pe ţĕrmuri de Dunăriţă
Merge dałba Todoriţă,
Olurele[1]) zuruindu,
Cisme roşii tropotindu, [2])
Cu rochiţa vĕnturăndu,
Pe norocu 'şi blăstĕmăndu.
Blăstema şi blăstema
Şi nime n'o auḑa,
Numai unu moşteanu bĕtrănu
Ce şedea in sălci păndindu.

„—Fetişoară, puiul meu,
Ce blastemi norocul teu?
Vină, dragă, la moşù,
Că eu sunt, ce blastemi tu!
    Eu am casă,
    Eu am masă,
    Şi prin curte
    Vite multe,
Eu am coşuri de bucate
Şi am carĕ ferecate.
„—Decătu moşu fie găzdacu[3])
Mai bine fecioru sĕracu,
Că moşul imbĕtrănitu
Ca pĕcatu'i de uritu,
Eşe-afară totu tuşindu,
Intră 'n casă mărăindu,
Ear feciorul celu sĕracu
E plăcutu caş'unu colacu,
Eşe-afară fluerăndu,
Intră 'n casă totu căntăndu,
Cu dragoste 'n veci trăindu
Şi pre mine 'ntĕnĕrindu.
Şi omul care'i bĕtrănu
Merge 'n cămpu şi stringe fĕnu,
Vine-a casă totu gemĕndu
Făr'a ḑice unu cuvĕntu,

Și de cină vrĕndu a'i da,
Elu ḑice că n'a cina
Pănă nu s'a mai culca;
Dar tĕnĕrul sĕracul,
După ce-o gătatu fĕnul,
Vine-a casă totu horindu
La măndruța lui găndindu,
Și de cină vrĕndu a'i da
Elu ḑice că n'a cina
Pănă nu m'a săruta.
Decătu unu moșneagu bogatu
Să'mi fie mie bărbatu,
Mai bine eu face-m'oiu
Batăru[4]) lăng'unu moșinoiu,
Floriceaua cămpilor,
Și pre mine pasce-m'oru
Bouții boarilor.
„—Ear eu fată face-m'așu
In fĕnațe unu cosașu,
Di de vară
Pană 'n sară
Toate florile-așu cosi,
Pre tine te-așu nimeri,
Și la sine'mi te-așu lua
Și cu dragu te-așu săruta,
De mine totu nu'i scăpa!

„—Decătu moşule cu tine,
Mai bine va fi de mine,
Să me facu o măndră mreană,
Măndră mreană mureşană.
„—Nici aşè n'ai avè pace,
Că eu unu pescaru m'aşu face,
Mrejea 'n Murĕşu aşu intinde
Toate mrenele le-aşu prinde,
Şi pre tine te-aşu găsi,
De mine nu poţi fugi!
„—Decătu ţie nevăstuică
Mai bine o păsĕruică,
C'aşu sbura din creangă 'n creangă
Cătu'i pădurea de largă,
Ş'aşu sbura din fagu in fagu
Ş'aşu trăi 'n frundişu cu dragu.
„—De t'i face păsĕrea,
Totu cată să fii a mea,
Că m'aşu face-unu vĕnătoru
Ce ie paserea din sboru,
Şi prin codri m'aşu lua
Până, dragă, te-aşu afla,
Arcul iute-aşu incorda,
Aripa ţ'aşu săgeta,
Şi in braţe mi-ai cădea,
Totu cată să fii a mea!

Mustrarea fetei.

Fată albă
Cai adapă,
Căţi cai fură
Toţi bĕură,
Numai murgul porumbŭ,[1])
Numai dĕnsul nu bĕŭ.
Fata blăndu la elu căuta,
Cu măna mi'lu neteḑa,
Cu gura mi-lu intreba:
„—Hei murgule,
Porumbule!
Pare'ţi apa tulburoasă,
Pare'ţi iarba şovărcoasă,[2])
Pare'ţi lunca neguroasă?!
„—Sorioară drăgostoasă,
Nice'i apa tulburoasă,
Nice'i iarba şovărcoasă,
Nice'i lunca neguroasă,
Dară mie mi-o vinitu
Voie mare de pornitu.
Pune şaua binişoru,
Să te ducu unde ţ'i doru,
Chiaru la irimuţa ta,
La bădiţa 'n Lipova,

Să'ı pui prăndul caldu pe masă,
Să'i pui apă rece 'n vasĕ.
Fata murgul inşela,
Veselă incăleca,
Şi ca vĕntul se ducea
Şi la bade'i ajungea,
Şi'ncepŭ a mi'lu mustra,
C'au prănditu elu cu alta,—
Jura badea şi nu prè,
Că scia c'au fostu aşè.

Marcu şi Turcu.

Colo'n josu pe Nistru 'n josu,
Peste plaiul celu frumosu,
Unde Nistru se cotesce;
La masă de soldi de pesce,
Beu voinicii călăresce
Şi be Marcu
Sĕracu
Şi cu Turcu
Păgănu,
Şi cu muma Marcului,

Ibovnica Turcului.
Turcul be şi nu prea be
Şi be bere de ce rė;
Elu berea cu viclenie
Sě n'ajungă la beţie;
Dară Marcu
Sěracu
Elu bea vinu
De celu mai bunu,
Totu copul[1])
Şi galbenul,
Şi felea[2]) şi talerul,
Picătura şi zlotul.
Multe copuri elu sfărşea,
Negura ochi'i prindea,
Şi de-odată ameţea,
Pe masă capul punea
Şi in grabă adurmea;
Eară Turcu
Păgănu,
Omu fricosu la vetejie,
Dar meşteru in viclenie,
Iute paloşul trăgea,
Intr'unu picioru se 'nvěrtea
Capul Marcului sě 'lu iea;
Dară sluga Marcului,

Credinciosu stăpânului,
Cuvêntă păgânului:
„—Turcule,
Boieriule!
Ien dă'mi vreme puţintelu,
Ca sĕ m'apropiu de elu,
Sĕ me plecu şi sĕ'lu sărutu
Căci nu l'oiu vedea mai multu,
L'am slujitu de mititelu
Şi sămbria m'i la elu.
Dênsul nu l'o sărutatu
Ce cu dinţii l'o muşcatu,
Marcu de s'o deşteptatu.
„— Alei slugă, fĕtul meu,
Ce me musci tu aşè rĕu,
Dór' nu te-ai făcutu dulĕu?
De micuţu eu te-am avutu
Şi tu asta n'ai făcutu!
„— Scólă Marcule, stăpâne,
Că'i amaru şi vai de tine,
Uită Turcul
Păgânul,
Că elu paloşul trăgea,
Intr'unu picioru se 'nvĕrtea,
Marcule, capul sĕ'ţi iea.
Atunci Marcu

Voinicu
Aşa multu 'nu se găndea,
Paloşu de argintu scotea,
Intr'unu picioru se 'nvĕrtea,
Şi da una de cea grea:
Capul turcului sărea,
Şi de-a dura se ducea
In albia Nistrului,
Lăngă piatra Corbului.

Nevasta fugită.

Peste-Abrudu, peste Aiudu,
Dalelei ce drumu bătutu!
Dar de cine e bătutu?
De-o nevastă pribegită,
De bărbatu-sĕu fugită.
Se ducea biata nevastă
C'unu copilu micuţu in braţĕ,
Copilaşu nebotezatu,
In scutece 'nfăşuratu;
Şi s'o dusu ea cătu s'o dusu,

Păn' la Murĕşu au ajunsu,
Ear la Murĕşu se oprea,
Că pe ţĕrmure vedea
Doi podari
Meşteri mari,
Şi la ei că se ducea
Şi din graiu aşa grăea:
„— Podari, podari,
Meşteri mari!
De-aţi făcutu voi cuiva bine,
Faceţi ş'acuma cu mine!
Treceţi-me Murĕşul,
Că m'ajunge bărbatul
Ş'oiu plăti bine preţul,
Totu pasul
Şi husoşul,[1])
Toată urma
Groşita.[2])
„— Ba, noi nu te-om asculta
Pănă nu n'i săruta,
Totu pre unul de trii ori,
Sĕ fie de şasă ori.
„— Decătu eu v'oiu săruta,
Poale albe-oiu rădica,
Cisme negre-oiu desculţa
Şi prin Murĕşu m'oiu băga

Cu pruncuţu-alăturia,
Ear dacă m'oiu ineca
Voi de sama mea veţi da!
„— Nu grăbi cu inecatul,
Că iacă'ţi vine bărbatul!
„— Lasă vie,
  Dracu'lu scie,
Furcile calea i-o ţie,
Ferĕle pe măni sĕ-i fie,
Că chimeşa i-am spălat'o,
Cu cenuşe i-am frecat'o,
Şi pe sobă i-am uscat'o,
După cuptoriu i-am ţipat'o.
„— Nu grăbi cu prăpăditul,
Că te-ajunge ibovnicul!
„— Lasă vie
  Domnu 'lu scie,
Busuiocu calea i-o ţie,
Trandafiru sĕ'lu ocolească
Şi la min' sĕ nimerească,
Că chimeşa i-am spălat'o,
Şi cu săpunu i-am frecat'o,
Şi pe culme i-am uscat'o,
Frumosu i-am impăturat'o,
Tocma 'n ladă i-am băgat'o.—
  Da nevasta tinerea

Dacă vedea şi vedea,
Că brodareii ridea
Şi cu ea mereu glumea,
In apă se coboria
Şi din graiu aşa grăia:
„— Murĕşu, Murĕşu, apă lină,
Treci-me'n ţară străină,
Sĕ me treci
Sĕ nu me'neci,
Că dacă m'i ineca,
Tu de sama mea vei da!

Gheorghiţă şi mireasa lui.

Pe drumul Orădiii[1])
Mergu carĕle Gheorghiţii,
Ducu-se după nevastă
Colo 'n ţara ungurească;
Celu cu sare
Me[2]) mai tare,
Celu cu vinu
Me mai linu;

Căndu Gheorghiţă andălia[3])
Maică-sa din graiu grăia:
„—Gheorghiţă, binele meu,
Bagă 'n samă, ce'ţi spunu eu:
Nu 'ntra 'n casă nechematu
Nu be păharu ne'nchinatu![4])
Dar Gheorghiţă baiu[5]) n'avea;
Căndu la socri ajungea,
Intra 'n casă nechematu,
Berea[6]) păharu ne'nchinatu.
După masă se punea
Şi pe căndu se veselea,
Friguri grele mi'lu prindea;
Căndu era la miadă-noapte
Gheorghiţă trăgea de moarte,
Căndu de duă se crepa
Gheorghiţă sufletu-şi da,
Ear nevasta lui ofta:
„—Bată-te focul, nănaşu,
Cu cine me cununaşi,
Cu cununa rugului
Să n'am traiul pruncului[7]);
Asară fusei fecioară,
Miadănoapte nevestioară,
Ear acum in dori de dua
Eacătă-mĕ şi vĕduă.[8])

Fata Ghinerariului.

Inşelat'au inşelatu,
De la părinţi au luatu
Unu fecioru de lingurariu
Pe-o fată de ghinerariu.
Elu din graiu aşa'i ḑicea:
„— Măndro, măndruleana mea,
Ce căşi are taică-tĕu,
Totu mai susu are alu meu,
Că căşile taică-teu
Nu le vede Dumneḑeu,
Pe din afară 'su cu varu
Inlăuntru cu amaru;
Da căşile taică-meu
Le păḑesce Dumneḑeu,
Din afară 'su cu verdeaţă
In lăuntru cu dulceaţă.
Şi dacă mi-o inşela,
Amĕndoi pe drumu pleca,
Şi fata cum se ducea
Mare doru o cuprindea,
Indĕrĕptu ochii 'ntorcea
Şi din graiu aşa ḑicea:
„— Bădiţu, bădişorul meu,
Aşa mi mie de rĕu!
De taica m'am depărtatu

De satul tĕu n'am mai datu.
  Eară elu o măngăea
Şi cu dragoste'i ḑicea:
„— Da, vină măndruţa mea,
Vin' colè pe vale'n josu,
Unde veḑi fumul mai grosu:
Acolo'i oraşul nostu.
  S'au mai dus căt s'au mai dus
Şi 'n satul lui oru ajunsu;
Ea indată ce-a intratu
In bordeiul josu plecatu,
Cu glasu mare a strigatu:
„— Vai de mine ce bănatu,
In ce cursă am picatu.
Din căşi mari spoite'n varu
Am ajunsu aici la amaru,
Din căşi mari şi ziduite
In bordeie huruite.
  Ea afară au eşitu
Şi din gură au grăitu:
„— Păsĕruică turturea,
N'ai vĕḑutu pre maică-mea,
Spune 'mi, dragă, ce făcea?
„— Am vĕḑut'o suspinăndu,
Păne albă frămăntăndu,
Şi'n pănea, ce frămănta,

Stropu de apă nu băga,
Totu cu lacrămi o uda.
„— Păsĕrea
Dulcuţa mea!
Mai rĕspunde'mi la una,
De taica nu scii ceva?
„— L'am vĕḑutu, fată, oftăndu,
Caii la fauru mănăndu,
Patru cai sĕ potcovéscă,
După tine sĕ pornéscă.
„— Păsĕruică turturea,
Spune tu taichii aşea:
Caii sĕ nu'i potcovéscă,
După min' să nu pornéscă,
Ci sĕ gate carĕle,
Sĕ 'mi incarce hainele,
Sĕ le 'ncarce pe trii carĕ
Sĕ le scoată 'n cămpu afară,
Sé le deie focu şi pară,
Sĕ le vĕḑu şi eu fumul
Dacă nu le-am fostu omul,
Sĕ le vĕḑu şi flacăra,
Că n'am fostu de-a le purta.

Iionu Bradu si soro-sa.

In pórtă la Ţăligradu
Se ḑăresce Iionu Bradu,
Stăndu pe cóte rădĕmatu,
Pe cóte şi pe genunchi
Şi se rógă de părinţi,
Se rógă la maică-sa
Să'i deie pe soro-sa,
Pe soro-sa Solomie,
Că lui alta nu'i trebuie.
Maică-sa se'nfiora
Şi din graiu aşa'i grăia:
„—Dute căne
Mĕi calvine!
C'asta nu'i cu direptate
Să se ie unu soru cu frate!
Elu tare se măniea
Şi la grajdu mi se ducea,
Şaua pe calu o punea
Şi pe calu turbatu sărea,
Şi s'aşternea drumului
Caşi pana vĕntului.
Ţara, lumea ocolea,
Ca soro-sa nu'şi găsea,
Nici in faţă, nici in dosu,

Nici in portu așa frumosu;
Elu a casă se 'ntorcea
Cătră maică-sa dicea:
„— Maică, măiculița mea,
Să'mi dai mi pe soro-mea![1])
Țara, lumea-am ocolitu
Cași dênsa n'am găsitu,
Nici in față, nici in dosu,
Nici in portu așa frumosu!
„— După tine-oiu da-o eu
De m'i face, puiul meu,
Podu de-aramă
Peste vamă,
Podu de-argintu
Peste pămêntu,
Scăricică păn' la sóre,
Să ve fie nănașu mare,
Și lunuța
Nănăsuța,
Steluțele călărașii,
Ear luceferii diplașii.[2])—
Elu tóte le-au isprăvitu
Și din gură a grăitu:
„— Soră, soră Solomie,
Țipă țînta pe câmpie!
Hai cu min' la cununie!

Amĕndoi că se lua
La biserică pleca,
Şi in dĕnsa cum intra,
De odată 'ntuneca,
Sfinţii toţi imi lăcrăma,
Luminele se stingea,
Icónele josu cădea,
Eară maica Precistei
Din fundul bisericei:
„—Popă, popă, grigi de tine!
Cumpenesce lucrul bine!
Nu cununa soru cu frate,
Că şi Dumneḑeu te-a bate!

Paserea străină.

Căte păsĕrele sunt
Trăescu bine pe pămĕntu,
Toate cină
Şi s'alină,
Numa io'su pasere strină,[1])
Nice cinu
Nice m'alinu,

Că m'i cuibul lăngă drumu,
Pe-o crenguţă de alunu.
Căţi drumari pe drumu trecea
Toţi in cuibul meu svărlea
Şi pe mine mě hăşea,[2])
Şi'n glasu mare imi spunea
Să'mi mutu cuibul d'acolea.
Eu cuibul nu l'oiu muta
Deie 'n mine cine-a da,
Că mi'su puii golăşei
Ş'ar fi vai ş'amaru de ei;
Lasă pănă ce-oru fi mari
Păn'oru fi harnici şi tari,
Atunci i-oiu sburători
Şi din cuibu i-oiu hăşii;
Dar birěul[3]) mai ḑicea:
„—N'asculţi de porunca mea?
Părăsesce cuibul teu,
Şi te du cu Dumneḑeu!
„—Ie-te sama, birěu, bine
Nu mě face de ruşine,
Nu face carte pe mine,
Că de-i face-o carte rea,
Nu scăpi de mănia mea.
Casa ta'i frumosu chitită[4])
Şi'i cu paie-acoperită,

Cu paie de grău curatu,—
Faces'a lumină 'n satu;
Pentru-că eşti ţĕnĕrosu[5])
Fiua[6]) satul luminosu.
Ie-te sama birĕu bine
Ce poţi face tu cu mine?!
Pe unde ţ'i cămara
Va umbla toată ţara.

Gheorghe.

In temniţă la Zărlatu
Ḑace Gheorghe resturnatu,
Eară mama Gheorghiţii
Şede'n pragul temniţii,
Şi plăngăndu ea chindisesce[1])
Şi pe Gheorghe mi'lu hrănesce.
Frunḑă verde ş'o lelea
Gheorghe din gură grăea:
„—Maică, măiculeana mea!
Nu'ţi face inimă rea.
Scoală maică şi me lasă
Şi te du la noi a casă,

In fundutul grajdului
La capul murgutului,
Infrănă'lu cu noue frăne
Şi'lu adă pănă la mine,
Inşală'lu cu noue şele
Să'mi petrecu ḑilele mele!
  Dar ea la domni se ducea
Şi din graiu aşa grăea:
„—Domnilor
Cinstiţilor!
Şi cinstiţi de Dumneḑeu
Şi v'oiu mai cinsti şi eu,
Sloboḑiţi feciorul meu!
Că Gheorghe de căndu robesce,
Pe de-o parte'mbĕtrănesce,
Pe de alta putreḑesce,
Cu barba se'nvĕluesce;
Ş'o spurcată de năpărcă
Totu pe barbă i se'ncurcă.
  Frunḑă verde ş'o lelea
Domnii toţi aşa grăea:
„—Lasă-ne muiere'n pace,
Vorbă multă nu ne face,
Că măne la prănḑul mare
Merge Gheorghe la schimbare,
Nevastă i-amu căpĕtatu,

Vinu roşiu i-amu strecuratu,
Şi nănaşu i-amu căştigatu.
Frundă verde ş'o lelea
Ea la temniţă mergea
Şi din gur'aşa ḑicea:
„— Gheorghe, Gheorghe, dragul meu!
Ascultă ce-auḑii eu,
Că măne la prănḑul mare
Vreu pe tine să te'nsoare,
Nevastă ţ'oru căpĕtatu,
Vinu roşiu ţ'oru strecuratu,
Şi nănaşu ţ'oru căştigatu.
„—Maică, maică, mare esci
Şi puţinu te socotesci!
Poale lungi şi minte scurtă,
Femeie nepricepută!
Vinu roşiu mi'i săngele,
Nevasta mi'su furcile,
Ear nănaşul
Hăngheraşul.[2])
Nu te găndi maică multu,
Că nu'i vreme de perdutu,
Intră'n fundul grajdului
La capul murguţului,
Inşală'lu cu noue şele

Noue chingi pe lăngă ele,
Infrănă'lu cu noue frăne,
Şi'lu adă, maică, la mine.
Dute la domnii cei rĕi
Şi'ţi fă vr'o treabă cu ei,
De departe'ngenunchează
Şi de-aproape cuvintează:
„—Domnilor
Cinstiţilor
Şi cinstiţi de Dumneḑeu
Şi v'oiu mai cinsti şi eu,
Sloboḑiţi feciorul meu! —
Frunḑă verde ş'o lelea
Gheorghe pe murgu se suea,
Ca vĕntul se repeḑea
Peste ziduri că sărea
Şi din graiu aşa grăea:
„—Domnilor, să fiţi cu bine,
Că n'aţi fostu harnici de mine,
Ş'aşteptaţi cu osănda
Pănă eu m'oiu inturna!

Fata Radului.

(fragmentu).

Colo 'n josu cătră Solnocu[1])
Se vede-o pară de focu,
Dar la para focului
Cine 'şi şede locului?
Şede fata Radului
Sluşnica 'mpĕratului,
Totu horesce[2]) 'mpĕrătesce
Şi 'mpletesce brău şerpesce.
Nime 'n lume
N'o aude[3])
Numai singură una,
Numai impĕrăteasa,
Ce uimită asculta,
Şi din gură cuvĕnta:
„—D'oi[4]) sluşnică, draga mea,
Ce horesci aşa cu gele
In butul dragostei mele,[5])
Soţul meu te-a audi
Şi pre tine te-a 'ndrăgi
Şi pre mine m'a uri.
Eară sluşnica dicea:
„—Draga mea, stăpăna mea,
Inălţată 'mpĕrătească,
Doamnă măndră şi aleasă,

Eu nu cāntu in butul teu,
Ci horescu de-aleanul meu[6])
Me tănguescu prunilor
De jelea părinţilor,
Şi me vaieru bradilor
De bănatul[7]) fraţilor;
Me tănguescu florilor
De dorul surorilor,
Şi me plăngu brăndușilor
De jelea mătușilor.

Giurgiu.

Frundă verde de urdică,—
Strigă Doamne cine strigă,
Strigă Giurgiu dintre lunci
De la boi şi de la junci.
Nime'n lume nu aude
Strigătele sale crude,
Numai sacă maică-sa
Din grădină soro-sa,
Ea tare se ingrozea
Păn' la dănsul se ducea

Şi din graiu aşa grăiea:
„—Ce ţ'i ţie Giurgiu meu?
Ce-au ajunsu pe capul teu?
Doar merindea ţ'ai sfărşitu,
Ori banii ţ'ai cheltuitu?
Doar' opinci de feru ai ruptu,
Ori juncanii ţ-ai perdutu?
„—Nici merindea n'am sfărşitu,
Nici banii n'am cheltuitu,
Nici opinci de feru n'am ruptu,
Nici juncanii n'am perdutu;
Somnul m'o ademenitu
Şi pe iarb'am adormitu,
Su pomu verde infloritu,
Ş'unu vĕntu caldu ce mi-o bătutu
Florile au oborîtu, [1])
Şi mi-o căstu[2]) şerpe bălauru,
Maică, cu coarne de auru.
Na maică naframa mea,
Invĕlesce măna 'n ea
Şi o bagă 'n sinul meu,
Scoate şerpele celu rĕu!
„—Ba io, puiu, n'oiu invĕli,
Fără mănă nu potu fi,
Fără tine potu trăi,
Că de-a trăi taică-teu

Face altu'n locul teu.
Strigă Giurgiu, striga iară
De la junci dintre hotarĕ,
Nime'n lume nu aude
Vaietele sale crude,
Numai drăguţu taică-sĕu
Din pragul vecinu-sĕu:
„—Giurgiu taichii celu iubitu,
Spune'mi, spune ce-ai păţitu?
„—Taică, taică, dragul meu,
Am păţit'o foarte rĕu,
Că pe iarb'am adormitu
Şi din pomu s'o coboritu,
Vai, unu şerpe gălbănuţu
Şi mi-a intratu in sinuţu,
Na, taică, năframa mea
Invĕlesce măna'n ea,
Scoate'mi şerpele din sinu
Că me umple de veninu.
„—Ba io ḑeu n'oiu invĕli,
Fără mănă nu potu fi,
Fără tine potu trăi,
Că de-a trăi maică-ta
Noi altul vomu sĕmĕna.
Strigă Giurgiu-a treia-oară
Cătu găndesci că stă să moară;

Dar nime nu'lu asculta
Numai dalbă soro-sa,
Din pragul vecină-sa.
„—Ce'i Giurgiule, frăţioare?
Aşa tare ce te doare?
Fiare din munţi s'au sculatu
Şi pe tine au urlatu?
Ori tălharii te-au legatu
Şi toţi juncii ţ'au mănatu!
„—Fiare din munţi n'au urlatu,
Nici tălhari nu m'au legatu,
Ce somnul m'o'nceluitu,
Sub unu pomu am adormitu
Şi vĕntu caldu au legănatu
Pomul cu flori incărcatu,
Ş'au căḑutu unu şerpe reu,
Ş'au intratu in sinul meu,
Şerpe lauru, bălauru,
Cu coarnele de auru,
Elu cu coarnele me 'mpunge
Cu limbile me străpunge.
Ie, soră, năframa mea,
Şi'ţi invăli măna cu ea!
Şerpele din sinu imi scoate
Şi me scapă de la moarte!
„—Ba nu, nu, fratele meu,

Aceia n'oiu face-o eu,
Fără mănă nu potu fi,
Fără tine potu trăi!
  Giurgiu iar prins'a striga,
Dar nime nu'lu auḑa
Numai ibovnica sa,
Din pragul suroată-sa.
„—Giurgiule, sufletul meu,
Ce rĕndu'i pe capul teu
De te vaeţi aşa reu?!
Doar in cale ţ'a eşitu
Pricoliciu afurisitu,[3])
Şi vre turma să ţ'o strice
Şi capul teu să'lu mănănce?
Ori tu ḑaci de-o boală grea
Şi nu'i nime p'acolea,
Să'ţi dea apă din isvoru,
Şi să'ţi facă după doru?!
„—Ba, nu puiculiţa mea,
Nici nu ḑacu de boală grea,
Nici in cale'mi n'o eşitu
Pricoliciu afurisitu,
Dar somnul m'o 'nceluitu
Sub unu pomu am adormitu,
Şi mi-o fostu pomu'nfloritu,
Ş'unu vĕntu caldu, ce-o aburitu,

Florile le-aŭ oboritŭ,
Ş'au cădutu cu ele josu
Şerpe lauru, verinosu,
Şi s'au trasu la mine'n sinu;
Vai măndruţă peru de chinu,
Că cu coarnele me'mpunge
Cu limbile me străpunge.
Na, dragă, năframa mea
Invelesce măna'n ea,
Şi o bagă'n sinul meu,
Scoate şerpele celu reu!
Mănduliţa'lu asculta
Năframa nici că lua,
Măna goală ş'o'ntindea
Şi şerpele mi'lu scotea,
Dar n'au fostu şerpe bălauru,
Ci unu măndru brău de auru.[4])
„—Măndra mea, cruciţa mea,
Poartă-milu Dumineca
In ciudă la soro-mea,
Şi'lu poartă şi Sambăta
In ciudă la maica mea.

DRĂGUȚA INȘELATĂ.

Sub codrul cu fagi,
Pe valea cu fragi,
La riul de rouă
Este-o casă nouă,
Nouă, şindilită,
Frumosu văruită,
Cu sirmă 'ngrădită,
Cu fereastă'n cale,
Cu uşiţă'n vale,
In giuru cu grădină
De flori toată plină.
In ea cine şede?
O maică se vede
C'o fată frumoasă,
La chipu drăgostoasă,
La faţă doioasă.
Maica totu lucrà,
Mereu se 'nvĕrteà,
Toate le făceà,
Ear fiica-i şedeà
Cu ochii clipindu
In somnu aţipindu,
Maică-sa grăeà:
„—Ficuleana mea,

Ce poate să fie
De stai lâncedie?
Eu lucru prin casă,
Tu clipesci la masă
Ca o jupăneasă.
„—Ba, eu nu clipescu,
Somnul nu-lu dorescu,
Dar stau şi găndescu,
Că eu am iubitu
Cu focu nesfărşitu
Unu bade inaltu,
Voinicu desmerdatu;
Şi eu l'am mănatu
Pănă 'n Ţarigradu,
Elu să-mi tărguească
La şatră grecească
Pănzuţă de inu,
Firu de ibrişinu,
Să-i cosu cu iubire
Cămeşe de mire,—
Elu n'o tărguitu
Da s'o logoditu,
Şi de-atunci n'am pace,
Nu sciu ce me face,
Ce măncu nu-mi ticnesce,
Ce beu nu-mi priesce,

Dorul mĕ rezbesce,
Faţa-mi veşteḑesce.
De scrisu nu mi-o scrisu,
Dară mi-o tremisu
Cuvĕntul pe vĕntu
Răvaşu pe pămĕntu,
Nu sciu cununà-l'oiu
O eu blăstĕmà-l'oiu,
Cum oru stà la spate
Gănduri cu pĕcate! ?
Maică-sa grăeà:
„—Ficuleana mea,
Pasă şi'lu cunună,
Nu mai fii nebună,
S'afli-unu finişoru,
Să-ţi treacă de doru.
Şi'nchină la finu
C'unu păharu de vinu,
Şi 'nchină
La fină
Cu-altul de veninu,
Ş'o stringe la sinu,
Ş'o apucă'n braţĕ
Ş'o sărută'n faţă.

FECIORUL ŞI PEDEPSIREA MAICĂ-SA.

Frunḑă verde de bujoru...
Fost'au fostu unu bădişoru,
Elu de tĕnĕru s'o 'nsuratu
Dalbă fată ş'o luatu,
Pe sub soare
Soaţă n'are,
Numai sora soarelui
Şede 'n poarta raiului
Caută locu sufletului.[1])
Nunta bine nu sfărşeà
Şi la faţă 'ngălbineà,
Că 'n amiaḑăḑi soseà
Carte mare 'mpĕrătească
La biraie[2]) s'o cetească,
Taberile să pornească;
Cănd erà pe la sfinţitu
Gătau cartea de cetitu,
Taberile de pornitu.
Cănd feciorul purcedeà
Elu cu jele-aşa grăeà:
„—Maica mea, binele meu,
Ascultă tu ce'ţi spunu eu!
Ţine'mi nevasta frumoasă
Cu ce ai mai bunu in casă,
Cu vinu vechiu din Beligradu,

Cu colacu diń Țĕligradu,
Cu colacu in lapte dulce
Doar' la măsa nu s'a duce.
„—Ține-oiu, dragă, ținea
Cu ce focare-oiu avea![3])
Măsa'n pragul ușii stà,
După feciorn se uità
Păn' ce'n codri s'afundà,
Apoi in casă intrà
Și din gură cuvĕntà:
„—Alelele, Doamne sfinte,
Doamne sfinte și părinte!
De măncare ce să'i dau?
Da o coage[4]) de mălaiu,
Uscată de nouĕ ai!
De bĕutu in ce să'i dau?
In ciubĕrul porcilor,
Cum l'i dată robilor!
Și de mănă mi-o luà
Și in temniț'o băgà,
Intr'o cas'afurisită,
De cinci ani necurățită,
De soare nestrăbătută,
Pentru robii mari făcută,
Ș'o ținea maică-sa bine,
Fără milă și rușine,

Cu cogi arsĕ de pe masă
Cu spălături de prin vasĕ.
Ear nevasta suspinà,
Irima'i[5]) se despicà,
Ḑiua noaptea lăcrămà,
Lui Dumneḑeu se rugà:
„—Sloboḑi Doamne'n mila ta
Toţi robii de la robie,
Iobagii din iobăgie,[6])
Şi slugii de la slugie,
Ş'al meu soţu din cătănie!
Vorba nici c'au isprăvitu,
Taberile mi-au venitu
Şi bărbatul i-au sositu.
„—Maică, măiculiţa mea,
Adă-ţi nora tĕnĕrea,
Nevăstuţa frumoşea,
Că dorescu a o vedè
Cum dorescu in raiu a mè.
„—Puiul meu, sufletul meu,
Bucuros ţi-aşu dà-o eu,
Dar de când tu ne-ai lăsatu,
Ciuma 'n ţară au intratu
Şi nevasta ţ'au măncatu.
„—Haidă, maică, şi-mi arată
Unde-i măndra ingropată,

Ca să'i vĕḑu, maică, groapa
Şi să-mi stĕmpĕru inima,
Şi să-i sărutu mormĕntul
Ca să-mi stĕmpĕru sufletul.
„—Groapa cum potu să-ţi aratu,
Că de trii ani ce-ai plecatu,
Ploaie multă s'o vĕrsatu
Şi groapa s'o infundatu,
Şi de când n'ai fostu cu noi
Au fostu vĕnturi mari cu ploi,
Şi de vĕnturi, ce-oru suflatu,
Mormĕntul s'o 'mprăsciatu.
Feciorul se amăreà,
Lăcrămăndu aşa grăeà:
„—Dacă nu-mi poţi arătă
Mormĕntul, unde-i măndra,
Arată-mi măcar urma!
„—Cum potu urma să-ţi aratu
Că de trii ani ce-ai plecatu,
Soarele mi-o strălucitu
Şi ploi calde au venitu,
Locul totu au inverḑitu,
Cu earbă s'au invĕlitu.
„—Adă-mi dară cheile
Să descuiu cămerile!
„—Eu cheile ţi le-aşu da

Dacă le-aşu putè aflà,
Că de când te-ai depărtatu
Cu cheile s'oru jucatu
Mulţi pruncuţi
Nepricepuţi,
Nu sciu in focu le-au ţipatu,
O'n apă le-au aruncatu.
Feciorul se incruntà
O sĕcure apucà,
Temniţa toat'o spărgeà
Şi nevasta ş'o găseà,
O găsea ca vai de ea!
La faţă toată perită,
Ca o frunḑă olivită,
Ne 'ngrijită, necăutată
De trii ḑile nemăncată.
„—Alelei, soţia mea,
Cu ce maica te ţineà
De te-ai veşteḑitu aşea?!
„—Ţinutu-m'o dĕnsa bine,
Bat'o sfănta ḑi de măne!
Că de trii ani ce-ai plecatu,
Pită moale n'am măncatu,
Earbă verde n'am călcatu.
M'o ţinutu ea, dragul meu,
Cum se ţine-unu căne rĕu,

Cu cogi arsĕ de pe masă,
Cu spălături de prin vasĕ.
„—Spune'mi, spune, măndra mea,
Ce pedeapsă s'ar cădeà
Să sufere maica-mea?!
„—Sĕ moară in chinuri grele,
Cum au fostu şi ale mele,
Să mi-o lege şi spănzure
De trii coḑi de iepe sure,
Să 'ncungiure uliţele,
Să preceapă măicuţele,
Cum se ţină nurorile.

Fata rĕutăcioasă.

Frunḑă verde frunḑuliţă
Aşa strig'o măndruliţă,
Albă fată fecioriţă,
Cătr'unu voinicu din colniţă:

„— Vere, vere, mila mea
Insoară-te şi me iea!
Fără tine
Vai de mine!
Numa'n groapă mi-a fi bine.
„— Ba eu nu te-oiu lua ḑeu
C'ai unu frate caşi eu,
Şi umblă 'n umbletul meu,
Şi se poartă'n portul meu,
Şueră 'n şuerul meu,
Joacă'i calul caş'alu meu.
Fata prins'a lăcrăma
Şi iar dete a striga:
„— Ie-mĕ vere, ie-mĕ dragă,
Nu'ţi paie lucru de şagă,
Decât să nu'ţi fiu soţie
Mai bine 'n pămĕntu de vie.
„— Te-oiu lua sufletul meu,
De ucidi pe frate-tĕu,
Pre frate-tĕu celu mai micu,
Celu mai micu şi mai voinicu.
„— Uciga-l'aşu uciga,
Dar nu sciu ce'i otrava.
„— In grădină
La stupină
O făntănă se găsesce,

Ear pe fundul ei trăesce
Şerpe lauru, bălauru
Cu solzuţii de auru,
Şi din gură
Pară'i cură
Din coadă'i veninu picură!
Umple ulceaua deplinu
De otravă şi veninu.
Frate-tĕu venindu a casă
Cu gura de sete arsă,
Apă rece tu nu'i da
Ce din gură ḑi'i aşa:
„— Frăţioru de voinicelu,
Na vinu roşiu, mărmăzelu[1])!
Be din ăsta, dragul meu,
Din care-am bĕutu şi eu.
Fratele nenorocitu,
De multu lucru obositu
Când a casă au sositu
Apă rece au doritu,
Ear soro-sa i- au grăitu:
„— Frăţioru de voinicelu,
Na vinu roşiu mărmăzelu!
Be din ăsta, dragul meu,
Din care-am bĕutu şi eu.
„— Adă'mi soră, a să beu[2])!

Bine sciu eu găndul teu,
Fie'ţi casa uliţa
Şi cămara răşniţa ;—
Şi 'ndată cum au gustatu
Viaţa i s'au ciuntatu[3]),
Şi soro-sa iar ḑicea:
„— Voinicele, mila mea,
Inplinituţ'am voiea
Acum haidă şi me iea!
„— Nu te ieu, căci nu te vreu
Nice eu nici Dumneḑeu,
Că dacă t'i măniea
Şi cu mine'i face-aşea.

Niţă şi Petru Banului.

Trei cocoşi negri căntară,—
Trei turci in ţară tunară:
„—Vinde'ţi, frate, nevasta
Şi'mi plătesce daria! —
Văndù vii
Văndù moşii.

D'oi făcŭ
Precum putŭ
Şi nevasta nu vĕndu,
Ş'au avutu o moară'n vĕntu
Ş'ăncă alta pe pămĕntu,
Ş'acele le'nstrăina
Ca să'şi scape nevasta.
Şi veniră turcii iară
Şi strigar'a doua-oară:
„—Vinde'ţi, frate, nevasta
Şi plătesce daria!
Elu din graiu aşa ḑicea:
„— Măndră măndruleana mea,
Eşi afară din camară
Şi'ţi bagă ochii'n cerneală,
Şi'ţi ie iie
Dintr'o mie,
Ca tine să nu mai fie,
Şi inelu măndru suflatu
Şi basma din Ţĕrigradu.
Ea afară că eşea
Şi frumosu se primenea;
Elu de mănă mi-o lua
Ş'amĕndoi la tĕrgu pleca,
C'unu turcu tĕnĕru se'ntălnia:
„—Bună ḑiua, Turcule!"

„—Mulţămimu, ciocoiule!
De vĕndutu ţ'i nevasta?
„—De vĕndutu m'i ḑĕu asta!
„—Spune'mi cătu o preţuesci?
„—De trei ori s'o cumpenesci,
Odată cu bani mănunţi
Ca să'mi paie că'su mai mulţi,
A doua cu lei bătuţi,
A treia cu gălbĕnuţi,
Că'su mai uşori la purtare
Şi mai spornici la schimbare.
Turcul veselu s'apuca
Galbenii a numĕra,
Ear nevasta suspina:
„—De-ar da Dumneḑeu de-ar da
Banii să nu i s'ajungă
Pre mine să nu me vĕndă.
Dar banii i-o numĕratu
Nevasta ş'o cumpĕratu,
Şi de mănă mi-o lua
Şi prin tărguri o purta
Pe la şetre mi-o primbla,
De toate mi-o intreba
Şi in crăşmă se băga
Şi din graiu aşa grăea:
„—Măndră, măndruleana mea!

Eu cu dragu te-am cumpĕratu,
Ce-o cerutu pe tine-am datu,
Ce-ai poftitu eu ţ'am luatu,
De toate te-am intrebatu,
Dar de una mi-am uitatu;
Măndro, cu dreptu să grăesci,
Spune'mi din ce viţă esci?
„—Eu sunt Niţa Banului
Din ţara Ardealului!
„—Soră, soră, draga mea,
Dacă stă lucrul aşea,
Şi io'su Petru Banului
Din ţara Ardealului.
Mai na bani pe căţi ţ'am datu
Şi te du iar la bărbatu!

Prunoul şi fata Ţagului.

Pe celu cămpu cu seminicu,
Josu la umbra unui nucu
Jeluiesce-s'unu voinicu:
„—De ce n'am avutu norocu

Să fiu arsu mai bine 'n focu,
Cănd in casă mi-am adusu
De peste codri din susu
Buruiana ştevii,
Şi urita cetăţii,
Decăt cu urita 'n casă
Mai bine cu boala 'n oasĕ! —
Nevasta mi'lu audea
Şi din graiu aşa grăea:
„—Dai voinice
Seminice,
Dacă ţ'i uritu de mine,
Du-me 'n oraşu şi mĕ vinde,
Du-me 'n tărgu la Tărgoveţu,
Unde au măndrele preţu,
Şi me strigă vĕndĕtoriu
Ca pe marhă[1]) peitoriu! —
Cum dicea,
Aşa făcea,
Cu ea 'n tărgu mi se ducea;
La nevastă că venea
Turcu bĕtrănu
Cu moartea 'n sinu,
Şi din graiu aşa grăi:
„—Cătu'i preţul nevestii?
„—O vieă[2]) de bani galbini

Şi alta de husoşi buni,
Optu căntule
De piţule,[3])
Să'mi fie pe drumu destule!
Ear nevasta suspina
Şi cu jele cuvěnta:
„—Nu me da dup'aista,
Căt pe lume voiu custa[4])
Tot pe tine-oiu blăstěma;
Apoi sta şi mai ofta
Şi din gură se ruga:
„—De-ar da Dumneḑeu de-ar da
Sutele să nu se umplă,
Bani mănunţi să nu s'ajungă,
Pre mine să nu me věnḑă!
Şi Dumneḑeu au făcutu
Sutele nu s'au umplutu,
Bani mănunţi nu s'ajungea
Dup'acela n'o dădea, —
La nevast'atunci vinea
Unu turcu těněru, frumoşelu,
La stătură şugărelu[5])
Părea trasu printr'unu inelu,
Şi cu vorbă dulce ḑice:
„—Căt ii preţul měi voinice?
„—O vică de bani galbini

Şi alta de husoşi buni,
Optu căntule
De piţule,
Să'mi fie pe drumu destule!
„—Intinde chepeneagul[6])
Să'ţi vĕrsu banii cu sacul,
Şi intinde mintia
Să ţi'i vĕrsu cu brădia.[7])
Nevasta ş'o cumpĕra
Şi cu ea veselu pleca,
Cătră casă se lua,
Şi pe cale cum mergea
Nevasta din graiu grăea:
„— Da hai să ne intrebămu
Care de unde suntemu?
„—Eu sunt pruncul Ţagului
Din ţara Harţagului,
Pre tata'lu chiamă Ilie
Şi pre mama Anisie,
Pe frate-meu Vasalie,
Ear pre sora
Todora.
„—Voinice, binele meu,
Dacă'i aşa răndul teu,
Şi io'su fata Ţagului
Din ţara Harţagului.

Mulţămimu'ţi Dómne sfinte
Că ne luminaşi la minte,
Şi s'află soră cu frate
Pănă n'oru face pĕcate!?

Moartea drăguței.

„—Puică, puiculiţa mea,
Am gănditu că'i fi a mea;
Am gănditu că mi-a fi bine
Drăgustindu-mĕ cu tine,
Dară vĕdu că ai mai mulţi
După carii tu te uiţi,
Şi cu carii te săruţi,
Ţii minte vórbele noaste
Căndu săpai tenchiul[1]) pe coaste?
Scii tu măndră ce ţ'am spusu
Crastaveţii căndu i-ai pusu,
Să porţi pană de colie
Să'mi fii dragă numai mie,
Şi să nu porţi pană verde,
Să fii dragă cui te vede,

Şi frunḑuţă de mohoru
Să fii dragă tuturoru;
De mine n'ai ascultatu
Deci grea moarte ţ'ai gătatu.
Spune'mi ce moarte doresci,
Cum vrei să te chinuesci?
Te-oiu tăia, te-oiu impuşca
O'n sabie te-oiu lua?
„—Alelei alu meu gătitu,
Nimicu n'am pĕcătuitu!
Să mĕ bată Precista
De-am călcatu porunca ta,
Să mĕ bată Dumneḑeu
De-am călcatu cuvĕntul tĕu.
„—Taci vicleană, nu minţi,
Nu eşti vrednic'a trăi;
Că te-oiu face o lumină,
Să'mi lumini sara la cină.—-
Bine vorba nu sfărşea
Şi de braţĕ mi-o prindea
Şi'n grădină o ducea,
In grădină la stupină,
Şi cu călţi şi cu reşină
Mi-o 'mbrăca şi mi-o 'nvălea
Şi in cas'o aducea
Şi de masă o lega,

Mare flacără ĕi dà,
Mai ăntie
La călchie
Să ardă toată de vie.
Căndu sinu'i se mistuia
Ea cu gele-aşa grăia:
„—O chinzuitoriul[2]) meu,
Bată-te pre tine ḑeu
Doue ţiţe rotunḑele,
Care te jucai cu ele! —
Candu buḑele'i flăcăra
Ea cu amaru suspina:
„—O chinzuitoriul meu,
Bată-te pre tine ḑeu
Două buḑe supţirele
Şi sărutările mele.
Ba nu, nu, tălhariu de căne,
Nu'i bună irima'n tine.

Stanciu și Vochița.

Susu pe plaiul munților,
La poalele bradilor,
La tulpina fagului,
La cetina bradului,
Şede Stanciu Bratului
Cu Oane Celariului,
Cu Buca Ploscariului,
Şi cu Toaderu Cohălmeanu
Şi cu Bucuru Braşoveanu;
Da ei bea şi chiotea
Dintr'o ploscă mitutea,
Aşa multu că nu'mi ţinea,
O vadră şi cinci oca
Cănd la gură rădica,
Aşa bine mi-o golea,
Nici unu picu nu rĕmănea.
Straje cine le era?
Mitutică Vochiţa,
Ea din graiu aşa grăia:
„—Dali, frate Stanciule!
Şoimule, voinicule!
Da tu bei şi chiotesci
Cu fraţii te veselesci,
De poteră nu'ţi găndesci;
A sară când m'am culcatu

Așa rĕu că m'am visatu,
Că pușca ț'i fără patu,
Eară pistoalele mele
Le-am visatu fără oțele,
Apoi flintulița mea
O-am visatu fără vergea.
Stanciu din gură grăea:
„—Nu te teme sora mea!
Până vedi pușca la mine
Nu te teme tu de nime!
De-a fi plină, de-a fi goală
Fuge potera să moară.
Bine vorba nu sfărșea
Și potera'i ocolea.
„—Căpitanu Bălaurea
Fă cu potera'n colea,
Că m'oiu da pe dup'unu fagu
Și ț'oiu trage-unu glonțu prin capu,
Cam prin capu și cam prin șele
Ca să te'ncărnesci din ele,
Cam la furca peptului
Unde'i greu voinicului.
„—Dă-te, Stanciule, legatu,
Să nu te ducemu stricatu!
„—Ba, eu nu m'oiu da legatu
Cătu nu m'oiu vedea stricatu!

Mitutică Vochiţa
Sta pe malu şi se uita,
Sta pe-o flintă rădĕmată
Ca o naibă'mpeliţată;
Svărle pleata pe spinare
Pardosită de părale,
Pe la brău totu cu pistoale,
Cu pistoale ghintuite
Şi frumosu inargintite;—
Turcii dacă ş'o vĕdutu
Toţi Dunărea au trecutu,
Ear Stanciu din graiu grăia:
„—Bate Doamne papura,
Că s'o aprinsu podina
Cu Turcii alăturea,
Căndu ş'o trecutu Dunărea
Dunărea la Ţărigradu,—
Io'su voinicu adevĕratu,
Cu soră-mea m'am scăpatu.
Frundă verde Şolovéru
Muşcaţ'aşu limba din vĕrfu!

Ana Ardeleana.

La poalele muntelui,
In tărguţul Graiului
Strigă Ana
Ardeleana,
Nu'i voinicu s'o celuească,
Nici catană 'mpĕrătească
Măna 'n sinul ei să bage,
Pe picioru ca să.mi-o calce;
Dar in tărgu mai de din josu
Ḑicĕ-unu domnişoru frumosu:
„— De n'oiu inşela-o eu,
Nu'mi ajutẹ Dumneḑeu
Să'ncalecu pe murgul meu,
Şi domnia să'mi domnescu,
Şi viaţa să'mi trăescu!
Astfelu dacă s'o juratu
Mers'acasă supĕratu,
Pe masă s'o incotatu,
Ear maică-sa la'ntrebatu:
„— Puiul meu, ce te-o aflatu,
In crășmă bĕut'ai
Ori măndră vĕḑut'ai?
„— Nici in crăşmă n'am bĕutu,
Nici măndruţă n'am vĕḑutu;

Strigă Ana
Ardeleana
Nu'i voinicu s'o celuească,
Nici cătană 'mpĕrătească,
Ş'am pusu, maică, jurămĕntu
Să n'am pace pe pămĕntu,
Domnia să nu'mi domnescu
Eu de nu o celuescu.
Aşa elu dacă grăia
Pe murgu'i se arunca
Şi pe drumu că se lua,
Şi mergea elu căt mergea,
C'o babă se intălnea,
Baba din gúră ḑicea:
„— Unde-alergi voinice-aşa?
„— Eu m'aşu duce undeva,
Doară potu afla ceva
Să inşelu pe măndruţa.
Şi bĕtrăna iară'i ḑice:
— Du-te-acasă, măi voinice,
Ţipă haine bărbătesci
Şi ie haine femeiesci,
Ear sara, căndu a 'nopta
Să te duci la măndruţa,
La măndruţa la fereastă,
Şi să'i spui că eşti nevastă.

Astfelu voinicul făcea,
Sara pe lună mergea
Şi la fereastă grăea:
„— Lasă-me vecină'n casă
C'afară'i vreme ploioasă,
Ploaia ca din olu se varsă.
„— Bucurosu că te-aşu lăsa
Dar m'i frică de una
Că tu nu eşti suroata,
Că ţi'i glasul bărbătescu,
Nu samăn'a femeiescu.
„— Nu sunt bărbatu ci nevastă
Şi sunt fugită de-a casă,
Sunt fugită de bărbatu,
Că m'o bătutu peste capu
Şi glasul mi s'o schimbatu;
Soră dacă nu me credi
Eşi afară de me vedi!
„— Decăt afar'oiu eşi
Mai bine te-oiu slobodi.
Elu in casă că intra
După capu mi-o apuca,
Măna 'n sinul ei băga
Şi pe picioru mi-o călca.
Foaie verde de sălcuţă
Săracă Ardelenuţă!

Asară fuseşi fecioară,
Miadă-noapte nevestioară,
Dori de dua
Şi vĕdua,
A doua di pe scăndură!

Tudoru şi Catiţa.

La făntăna lui Bujoru
Pasce calul lui Tudoru,
Calul pasce şi rănchează
Tudoru doarme şi visează;
Ce foldsu de visul lui
Dacă nu'i cu dumnealui,
Mitutica lui Catiţă
Cu sinu albu de porumbiţă
Şi cu mière pe guriţă.
„— Catiţă, poale ciurate,
Rĕu te-am visatu astă-noapte!
„— Spune'mi, bade, spune'mi bine
Cum m'ai visatu tu pre mine?
„— Că eu, dragă, te-am visatu
Cu mărama ta din capu,
Cu mărama măndră, nouă

Ruptă, ruptă chiar în două!
„— Tudore, feciorū frumosū,
Lasă, visu'i mincinosū,
Nu mi'i ruptă mărama
Ce mi'i ruptă inima,
Rĕu te temi că te-oiu lăsa,
De ce te temi nu'i scăpa;
Că fu calul poivănitu
Tu la umbr'ai adurmitu
Eu m'am datu la drăgostitu;
Tudorū din gură grăiea:
„— Iubesce-te, măndra mea,
Vei iubi căt vei iubi,
La mine iară'i veni!

Voina şi măndra lui.

Pe uliţa armenéscă,
La o casă ţigănéscă,
Voina calu'şi potcovesce
Ear măndruţa mi'lu păndesce.
„— Dali bade, dragulu meu,
Unde găţi tu murgul teu?
Dór ţi'i doru de pribegitu,
Ori ţ'i doru de cătănitu?

„— Ori m'i doru de pribegitu,
Ori mi doru de cătănitu,
Eu trebue să me ducu,
Cale lungă să apucu!
„— Dacă e, bade, să mergi
Dar pre mine cui me leşi?
„— Şeḑi a casă, puiul meu,
Că pe unde me ducu eŭ
Să ferésců Dumneḑeŭ,
Nu'i nici apă,
Nu'i nici iarbă
Numai, măndră, pétră sacă.
„— Decătu, frate, să rămăiu
Ca o pasĕre 'n pustiiu,
Fă cu mine-atăta bine,
De me ie pe calu cu tine,
Căci singură vai de mine!
„— Te-aşu lua, dar m'i ruşine!
„— De ţi'i ruşine de mine,
Fă-me brău pe lăngă tine!
De ţi'i ruşine de brău,
Fă-m'o lumină de sĕu,
Şi me pune'n sinul tĕu,
Că sara unde'i cina
Măndru eu ţ'oiu lumina;
Bade, de ţ'a fi ruşine

Şi 'ntr'acesta chipu de mine,
Fă-m'o lumină de céră
Şi me pune susuóră,
Că ţ'oiu prinde tare bine
Unde-a fi mai rĕu de tine,
Că sprincenuţele mele
Voru fi două cămpurele
De va pasce murgu 'n ele,
Ear, frate, guriţa mea
Se va face-o făntănea
De va be murgul din ea.
Frundă verde de alună
Mulţi feciori frumoşi s'adună
Şi'ntr'o cétă se'mpreună;
Toţi imi plécă la bătaie
Intre sunetu de cimpóie,
Căte şasă-alăturea,
Căte patru-asĕminea,
Şi Voina mergea cu ei
Pe cai iuţi şi porumbei;
Eară măndra'i remănea
Rĕmănea ca vai de ea!
Supĕrată, amărită
Ca o flóre dogorită,
Tĕnĕréţa ei perea,
Ca lumina se topea,

Ca lumina cea de céră
Căndu bate vĕntul de-afară.
Se bocea, se tănguiea
Şi din ochi amaru plăngea;
La feréstă se punea,
Ţótă ḑiua se uita
Dóră Voina s'a 'nturna.
Dimineaţa, pe recóre,
Căndu resare sfăntul sóre,
Pe celu plaiu, pe cea vălcea
Toţi voinicii se ivea,
La hotaru se'nţepenea
Şi de luptă s'aprindea,
Tunurile duruia,
Săbiile imi sclipia
Şi de sănge se roşia,
Corbii grămadă buia,
Peste taberi se'nvĕrtia
Şi cu grózā croncănia
Mulţi voinici frumoşi cădea,
Numai Voina remănea;
Amăritu in locu şedea
Pe spatele murgului
In săngele turcului,
Totu in sănge pănă'n brău,
Că cură sănge părĕu!

Căţi oşteni au mai scăpatu
Toţi a casă mi-au plecatu,
Numai Voina remănea,
Elu a casă nu mergea
Numai calu 'şi trimitea.
Voinicli cari se duceau,
Căndu a casă ajungeau,[1]
In căile loru eşiau
Fete albe tinerele,
Pe obrazu cu lăcrămele,
Pre feciori mi'i apuca
Şi in braţe mi'i străngea.
Tótă fata cunoscea
Pre drăguţul, ce iubea,
Pe sclipetul armelor,
Pe bumbii dolómelor
Pe schinteaua cailor,
Dar cea fată albă, blăndă,
Cu inima de doru frăntă
In deşertu in cale sta
Căci drăguţu'i nu sosia,
Numai murgul singurelu
Obositu ca vai de elu!
Vinea 'ncetu şi schipătăndu
Şi din gură rănchezăndu,
Cu şeuţa pe sub fóle,

Cu frău galbĕnu in piciore.
„— Dai murgule, dragul meu,
Ce rĕu 'i pe capul tĕu?
Cóma'i cruntă,
Şaua'i ruptă,
Vai cum vii tu de la luptă!
Spune'mi, murgule, curatu
Badiul unde mi-ai lăsatu?
„— Eu stăpănul mi-am lăsatu
La hotarul incruntatu,
Totu in sănge pănă 'n brău,
Că săngele me pĕrĕu!
Mándruţa se geluia,
Din sufletu adăncu ofta
Şi din graiu aşa grăia:
„— Fă-me, Dómne'n mila ta,
Fă-me-o roică
Păsĕroică,
Ca să sboru cu dorul meu
Unde trage voina 'n reu,
Să'lu mai pociu vedea odată,
Căci mi irima sĕcată
De gele nestămpĕrată.—
Bine vórba nu găta,
In păsere se schimba,
Şi pe susu se rădica,

Şi ca găndul se ducea
Şi la bade'i ajungea,
Voinicul cum o vedea
Cu glasu de doru ii ḑicea:
„— Dali, dragă păsĕrea,
Dóră eşti din ţara mea?
Dóră glasul tĕu mi-aduce
De la măndra vórbă dulce?
Mitutica păsĕrea
Peste capu se intorcea,
Fată albă se fácea,
Şi pre Voina mi'lu scotea
Din săngele inchegatu
In care ḑăcea 'mplăntatu,
Apoi ei se sărutau
Şi a casă se'ntorceau.

Rescumpĕrarea voinicului.

Suflă vĕntul
Romonul,
De ce'lu suflă, de-acea 'nfloare...
Voinicul pere 'n prinsoare,
Cu mănuri in legătoare

Şi cu ferĕ pe picioare.
    Mers'au părinţi
    Cu arginţi,
Sĕ'lu poată rĕscumpĕra,
Domnii ḑicu că nu l'oru da.
    Mers'au fraţi
    Cu bani laţi
Să'lu poată rescumpĕra,
Domnii ḑicu că nu l'oru da.—
  Merge-o fată fecioriţă
  Cu inelaşu de credinţă.
„—Dragul meu, Todoru birĕu,
Sloboḑiti drăguţul meu!
„—Vinde'ţi, fată, mărgelele
Şi desbate tu ferĕle,
Vinde'ţi, fată, primuţa
Şi descuie temniţa,
Că drăguţul ţi l'omu da!

NOTE.

Bradul (pag. 15).

1) Caşi frunḑuliţa'n plopù.

U finalu din plopu, in contra usului, se pronunţă aci intregu, pentru complectarea metrului. Aceasta este una din numeroasele escepţiuni şi licenţe, ce-şi permite prosodia poesiei populare. Pe lăngă armonioasele rime, cu care Romănul scie să incunune improvisările sale poetice, elu intrebuinţază cu mulţumire şi rime mai puţinu sonore, mai puţinu regulate, ceia ce demarcă gustul esteticu alu poporului, de a pune mai mare pondu pe idei, imagini şi comparaţiuni, decătu pe rime.

2)...dărăburească.

Dărăburescu este identicu cu bucăţescu. Dărăburescu e formatu din dărabu (bucată), cuvĕntu străinu, adoptatu de la Unguri.

3)...roşteie.

Roşteiu este unu felu de leasă, in miniatură, ce suplinesce uşa la intrări mai mici. Sunt case ţerenesci, proveḑute şi cu uşă şi cu roşteiu; uşa din lăuntru, roşteiul din afară.

Todoriţa şi moşneagul (pag. 16).

1) Olurele zuruindu

Olu, olurelu: ulcioru. Această notă imi oferă ocasiunea de a atinge pe scurtu, spiritul viu de industrie, ce se manifestă la Românii crişeni, cu deosebire, le cei din valea Crişului negru. Pe de-oparte ingustele ţarini mănoase, ce ocupă văile şi şesurile de pintre codri şi dealuri, cari ţarini nu sunt in stare a satisface pe deplinu, cu rodurile lor, lipsele ţăranilor; pe de altă parte, posiţia cea muntoasă şi numeroasele dealuri şi coline de lutu: ăncă din vechime au datu nascere unei industrii remarcabile. Vascle de lutu a le Românului crişanu se transpoartă pănă pe la Dunăre in Ungaria şi pănă in fundul Bănatului. Cuţitele, coasele, secerile şi securile făurite de ţărani români sunt foarte căutate; apoi fără scăndurile, leţurile şi alte lemne trebuincioase pentru construirea caseler, care constitue o importantă ocupaţiune a unor sate din munţi, industria ar fi lipsită de unu avantaju de mare consideraţiune. Să mai adăugemu la aceste renumitele manufăcturi ale sumănarilor, cioreci, sucmane, foarte căutate pentru trăinicia şi forma lor plăcută, şi nu vom greşi, dacă afirmămu, că românul crişanu este destinatu a avea unu rolu de frunte in desvoltarea industriei noastre.

2) Cisme roşii tropotindu

Cismele roşii, aşa numite „de cordovanu,“ sunt una dintre frumoasele podoabe de sĕrbătoare, ale nevestelor şi copilelor crişene. Crăciunul şi mai alesu Pascile sunt pentru fete sĕrbătorile cele mai asceptate şi mai iubite, de oarece pe aceste ḑile insemnate şi inveselitoare, părinţii le cumpĕră cisme roşii, cu care se măndrescu la jocu, ca cu nisce comoare nestimate.

3)...găzdacu

Acestu cuvĕntu, luatu de la Unguri, insamnă „*bogatu.*“

4) Batăru

Insemneazĕ: mĕcaru.

Mustrarea fetei (pag. 20).

1) porumbù.

Unu casu de licenţĕ poeticĕ, aseminea celui din balada „*Bradul.*"

2) iarbă şovărcoasă,

Şovaru insamnĭ papurĕ; iarbĕ şovĕrcoasĕ: iarbĕ crescutĕ pe baltĕ la unu locu cu şovaru tinĕru şi cu pipirigu.

Marcu şi Turcu (pag. 21).

1) Totu copul

Copu este o mĕsurĕ cam de mĕrimea unei oca.

2) felea

Fele este jumĕtate de copu.

Nevasta fugitĕ (pag. 24).

1) husoşu

Husoşu: sfanţu; cuvĕntu luatu de la Unguri.

1) groşiţa

O monetĕ de aramĕ eşitĕ din usu; ea fĕcea trei creiţari vechi austriaci.

Gheorghiţĕ şi Mireasa lui (pag. 27).

1) *Orădiii,*

Oradea sau Urbea mare este unu oraşu situatu pe malurile Crişului repede, in Ungaria. In apropierea lui se

vĕdu şi astădi grămedi de ruine remase din cetatea şi castelul Ducelui Bihorului, Menumarotu, care domnia peste Crisiana pe timpul intrărei Ungurilor in ţara, unde se află astădi.

Orădiii in locu de Orădii este unu genitivu esceptionalu, usitatu desu in căntecele Crişenilor.

2) *Me...*

Adecă: merge. Latinul ăncă are acestu verbu şi totu cu acelaşi intelesu: meo-are.

3) *andălia,*

Pleca, pornia. Italiannl dice andare, Spaniolul andar, Francesul aller. De unde se vede lămuritu, că *andălescu* este unu cuvĕntu strămoşescu, din care s'a făcutu ungurescul *indulni.*

4) *Nu'ntra 'n casă nechematu,*
Nu be păharu ne'nchinatu!

Aceste două şire facu alusiune la unul dintre cele mai principale obiceiuri ale Romănului Crişanu, relativu la propriile sale relaţiuni sociale. Se oglindă aci o lege de precauţiune, ce nu este impusă nimărui, dar care, ca obiceiu tradiţionalu, inrădăcinatu in natura romănului, se pădesce cu mare luare aminte.

Intră in casa cuiva, cănd eşti invitatu din bună-voinţă şi prietenie, dar feresce-te a intra la cineva numai aşa, de flori de cucu, căci cine scie in ce urmă poţi să calci?!

„Nu be păharu ne'nchinatu.“ Va să dică să bei numai după ce imbiitorul iţi inchină cu sinceritate şi nefăţărnicie şi după ce a beutu dănsul d'ănţĕiu. Această urmare ţăranul o numesce omenie şi bună cuviinţă. Faptul ănsĕ se basează pe alte considerente, cari se simtu in sufletu şi cari nu se denunţă decăt foarte raru, intr'unu tonu glumeţu. Romănul adecă, in naivitatea sa, nu e siguru, dacă inchinătorul n'a mestecatu beutura cu otravă sau n'a pocit'o cu vrăji şi farmece periculoase.

5) ...*baiu n'avea*

Nu'i păsa. Se arĕta indiferentu. N'avea grije. — A picatu unu mare baiu pe capul meu, adecă unu necazu, o belea mare.

6) *Bĕrea*

Timpul imperfectu a verbului *beu*, formatu din infinitivul lungu *bere*. De aseminea se intĕmplă şi cu auxiliarul *vreu*, usitându-se in imperfectu forma: *vreream*.

7) *Cu cununa rugului*
Să n'am traiul pruncului.

Când se săvârşescu cununiile la Românii crişeni, preotul, in mijlocul ceremoniilor, aşadă pe capetele mirilor două cununi, făcute din crenguliţe de pomi roditori, cu deosebire de prunu. Aceste cununi au forma unui cercu, şi poartă numele de „cununi de nuntă." Apoi dacă juna părechе este lovită de nenorociri şi necasuri, precum ni se arată in balada de faţă, se ḑice c'au fostu cununaţi cu cunună de rugu, atribuindu-se astfeliu rugului o afinitate şi legătură mistică cu nefericirile şi aspra soarte a vieţei, sau din causa ghimpilor sei sau din causa petrosului şi sterpului locu, unde cresce.

„Să n'am traiul pruncului." Adecă făr'a gusta plăcerile şi desmerdările, ce oferă omului viaţa tineră, traiul de nevastă.

8) *ḑuă*
vĕduă.

Crişanul pronunţă *duă, vĕduă,* apropiinduse prin casul din urmă mai tare de latinul *vidua*. In cărţile vechi romănesci, d. e. in Cazania lui Varlamu, se găsescu de aseminea acele două forme.

Ionu Bradu şi sóró-sa (pag. 32).

1) *Să'mi dai mi pe soro-mea*

Celu ce mi-a spusu acestu căntecu bĕtrănescu, a esprimatu intregu pre *i* din dativul de pronume personalu alu versului notatu.

2) *Ear luceferii diplaşii*

Diplaşu insamnă lăutaru. Pentru lămurirea inţelesului acestei comparaţii admirabile trebuie să se scie, că Romanii aducu la nunţi de comunu numai doi lăutari, unul primaşu, celalaltu secundantu.

Paserea străină (pag. 34).

1) ...*strină*

In locu de străină: usu provincialu.

2) ...*me hăşea*

Hăşescu: alungu, gonescu. Acestu cuvĕntu se aplică numai la sburătoare. Hăşi: fugi!

3) . .*birĕul*

In părţile unde romănii trăescu impreună sau in apropiere cu Unguri, numescu pre primaru: birĕu.

4) ...*chitită*

Chititu: bine intocmitu, impodobitu.

5) *ţĕnĕrosu*

Omu ţenerosu: omu fudulu, incredutu.

6) *Fiua*

In locu de fiva.

Gheorghe. (pag. 36.)

1) *chindisesce,*

Chindisescu: cosu cu flori, cosu la gherghefu, brodezu.

2) *Hăngheraşul*

Insamnă: calău.

Fata Radului. (pag. 40).

1) *Solnocu*

Unu oraşu unguresců pe malul Tisei, in partea Pestei.

2) *horesce*

Romanii crişeni numescu strigăturile, ce intovărăşescu danţurile lor, *descăntături*. La dênşii *horă* insamnă o melodie doioasă, o doină; de-aci horescu: căntu de doru şi jale.

3) *Nime 'n lume*
N'o aude

Acestu pasagiu se află intrebuinţatu foarte desu in improvisările poetice narative ale Românului. *Lume, aude* paru a nu oferi auḑului nici unu felu de consunanţă, carea să indice esistenţa rimei; cu toate aceste *lume, aude* rimează impreună, pe basa identităţei vocalelor. E de observatu numai, că aseminea casuri de rimă, obicinuite de comunu in versificarea unor naţiuni, vinu foarte raru in poesia română.

4) *D'oi*

Este o esclamaţie de doioşie. De-aseminea natură e şi *Dolemi de mine*, ce s'aude pănă astăḑi in limbagiul crişenilor.

5) *In butul dragostei mele.*

In butul meu; in ciuda mea, in mănia mea.

6) *Ci hòrescu de-aleanul meu.*

Aleanu in sensu propriu insamnă duşmanu, voitoru de rĕu. *De-aleaņul meu*: de necazul şi amarul meu.

7) *bănatul*

Bănatu, cuvĕntu luatu de la Unguri, esprimă ideia de doru şi melancolie.

Giurgiu (pag. 41.)

1) *Florile au oboritu.*

Oboru insamnă: scuturu, dau josu.

2) *i-o căstu...*

In unele părţi ale Transilvaniei se aude *căstu*, *vĕstu* in locu de căḑutu, vĕḑutu.

3) *Doar in cale ţ'a eşitu*
Pricoliciu afurisitu?

Una dintre numeroasele fiinţe mitologice, create de fecunda fantasie a Românului, este *tricoliciul*, sau *pricoliciul*, dupa-cum se numesce in unele părţi peste Carpaţi. Tricoliciul se face dintr'unu omu cu coadă, omu dedatu a face rĕu, ingropatu in păcate şi crime, prin intoarcerea de trei ori peste capu. Unu aseminea omu transfiguratu, are in creḑarea poporului chipul de lupu. Tricoliciul se suie la codri, adună turme de fiere sălbatice şi punĕndu-se in fruntea lor le conduce la plaiuri şi crănguri, pentru a da năvală intre vitele, ce se află la păşune.

4) *Dar n'a fostu şerpe bălauru,*
Ce unu măndru brău de auru.

Intr'o variantă, găsită la Crişu, in locul acestor şire de culminaţiune, găsimu următoarele versuri, nu de mai puţină frumuseţă şi insĕmnĕtate:

Măna 'n sinul lui punea,
Galbeni şi taleri scotea.

Feciorul și pedepsirea maică-sa. (pag. 50.)

1) *Numai sora soarelui*
Șede 'n poarta raiului
Caută locu sufletului.

Sora soarelui, după credarea populară este o femeie de minune frumoasă, inocentă, farmecătoare și amoroasă. Cu această creațiune gingașă se asamănă in povesti dinele și copilele de crai și imperați. Ea se ține de numeroasele și poeticele remășițe ale mitologiei antice, ce s'au păstratu până astădi in inchipuirea poporului nostru, și ne amintesce de Apollo și Diana sau Luna. — Viul tablou cu sora soarelui ce șede in poartă raiului și caută locu sufletului pare a fi unu misteriosu amestecu de mitologie păgână și de credințe creștine, pentru a cărui lămurire precisă se ceru cunoscințe perfecte in mitologia noastră populară.

2) *biraie*

Pluralul de la birĕu. *Biraie*: funcționarii comunali.

3) *Cu ce focare-oiu avea!*

Idiotismu. Astfelu se dice: *Ce focu să'ți dau*; *Date-ai focului să te fie*; *Bată-te focarea ta*; etc.

4) *Da* o coage

Da are cam ințelesul lui *dar*.

5) *Irima*

In locu de inimă: provincialismu.

6) *Jobagii din iobagie*

Jobagiu: clăcașu, omu fără moșie și drepturi, supușu proprietarului.

Această baladă are o mulțime de variante, respândite in toate părțile. O aseminea variantă incepe astfelu:

Frundă verde cărugele,
Gele'i Doamne, cui'i gele,
Gele'i Doamne l'unu crăiuțu,

Că s'o 'nsuratu tĕnĕruțu,
Că Vinerea fu făcutu,
Sămbĕtă fu botezatu,
Dumineca cununatu,
Luni la tabĕr'a plecatu,
Etc. etc. etc.

și se sfărșesce cu aceste șire:

Crăiuțu din gură găea:
„—Dali, maică, draga mea
Hai cu mine păn'afară
Să'ți arătu steaua de sară!
Afară ma-sa eșea,
Crăiuțu sulița prindea
Și in susu o asvărlea,
La măică-sa 'n capu cădea.

Din o altă variantă, aflată pe malul Murĕșului in Ardealu, merită a fi reprodusă inchierea, ce sună așa:

Ai norocu că'mi ești măicuță,
Că te-așu lua de cosiță
Și te-așu purta pe uliță,
Ș'așu lua sbiciu 'ntr'o mănă
Și te-așu bate-o sĕptămănă.

Fata rĕutăcioasă (pag. 56.)

1) ...*mărmăzelu*

Vinu mărmăzelu: vinu de coloare purpurie.

2) ...*a'să beu*

O prescurtare din *adă,* adecă: dă'mi, să'mi aduci. De asemine natură e și *aù* in locu de *audi.*

3) *Viața i s'a ciuntatu.*

A ciunta: a tăè, a sfărși.

Aceasta baladă încă are o mulțime de variante. Una din ele se incepe astfelu:

Pe cele șetri 'nchitate[1])
Sunt două frundușe late,
Dară nu'su frundușe late
Ce'su două fete suroate;[2])
Una'i fată de găzdacu
Ceialaltă de sĕracu.
Unu voinicu cu mustețele
Trece chiaru pe lăngă ele.
Cea gazdacă mi'lu privesce
Și din graiu așa'i grăesce:
„—Vină la părinții mei
De nevastă să me cei,
Că ne-oru da ce-omu cere noi:
Unu plugușu cu patru boi,
Pecurariu cu multe oi.
— Ba io fată nu te ieu,
Că mi-am pusu in găndul meu
S'alegu in fete sĕrace,
Că de-a fi lumea pe pace
Noi plugușu și boi ne'omu face;
Dar de m'oiu socoti bine
Poate te ieu și pre tine,
De'i face pe găndul meu
Să omori pe frate-tĕu!
Etc. etc. etc.

1) *șetri'nchitate*

Inchitatu: imbinatu, alăturatu.

2) *Ce'su două fete suroate*

In idioma crișenilor legătura de prietenie se esprimă prin cuvintele: *fărtăție* ți *surăție*. Barbații și feciorii se prindu fărtați, muerile și fetele suroate. Fărtatul este alu doilea frate, suroata a doua soră.

Pruncul şi fata Ţagului (pag. 62.)

In fondu această baladă este identică cu „*Niţă şi Petrù Banului.*“ Motivul, pentru care le publicu pe amĕndouă, este de-a presenta cetitorilor unu exemplu, cum acelaşi sujetu, aceiaşi intemplare este tratată in moduri diferite, resultăndu astfelu numeroase variante, ce se deosebescu de olaltă numai prin particularităţile limbagiului şi prin puţine modificări neesenţiale.

1) *marhă*

Cuvĕntu luatu de la Unguri, insamnă: vită.

2) *vică*

Vică: dimerlie.

3) *Optu căntule*
De piţule

Căntulă este unu vasu, făcutu din lutu. Piţulă o monet austriacă de argintu, ce face 10 creiţari.

4) *custa*

Custu: trăescu.

5) *La stătură şugărelu*

Şugărelu: ca raḑa de soare, mlădiosu, deliu.

6) *chepeneagul*

Insamnă: mantà.

7) *mintia*
brădia

Mintie earăşi mantà. Brădie jumĕtate de vică.

Moartea drăguţei (pag. 65.)

1) *tenchiul*

Tenchiu: porumbu.

2) *chinzuitoru*

Insamnă: torturătoru.


3 2044 012 577 599

